

Методологія проведення судових економічних експертиз з питань документального підтвердження витрат, що формують собівартість товарів (робіт, послуг)

Ніка Ількова

доктор філософії з економіки, заступник директора з експертної роботи,
Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України, м. Дніпро, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7255-397X>, e-mail: expert_dndise@ukr.net

Проаналізовано методологію проведення економічних досліджень, пов'язаних з документальним підтвердженням витрат, що формують собівартість товарів (робіт, послуг), підстави й алгоритм проведення судових експертиз.

Ключові слова: витрати підприємства; собівартість товарів (робіт, послуг); судова економічна експертиза.

Methodology for Conducting Forensic Economic Examinations in Documentary Confirmation of Expenses that Form the Cost of Goods (Works, Services)

Nika Ilkova

The methodology for conducting economic research related to documentary confirmation of expenses that form the cost of goods (works, services), the grounds and algorithm for conducting forensic examinations are analyzed.

Keywords: enterprise expenses; cost of goods (works, services); forensic economic expertise.

Дослідження питань підтвердження витрат, що формують собівартість товарів (робіт, послуг) у судовій економічній експертизі завжди посідали важливе місце й були актуальними. Відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, одним з основних завдань судової економічної експертизи в межах експертизи документів про економічну діяльність підприємств та організацій є визначення документальної обґрунтованості аналізу складу витрат [1]. У межах компетенції експертів-економістів також передбачені дослідження документів бухгалтерського обліку щодо обґрун-

тованості розрахунків витрат, які формують собівартість товарів (робіт, послуг) [1].

Окремий напрям економічних досліджень формують дослідження обґрунтованості розрахунків тарифів на медичні послуги для населення комунальних медичних закладів; розрахунків тарифів електричної енергії; розрахунків тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення тощо.

Водночас в умовах повномасштабної війни та переорієнтування економіки України на виробництво й обслуговування товарів військового призначення, судова економічна експертиза є важливим інструментом

для забезпечення доказами в судовому розслідуванні та судовому розгляді справ щодо правопорушень і зловживань у сфері закупівель товарів і послуг військового призначення. Такими дослідженнями активно послуговуються для підтвердження обґрунтованості розрахунку ціни можливої орієнтовної (очікуваної) вартості безпілотної системи (її складової), калькуляції вартості послуг з ремонту й обслуговування військової техніки на замовлення Міністерства оборони та ін.

Із метою забезпечити проведення таких досліджень необхідно надавати для проведення судової економічної експертизи (разом з іншими об'єктами дослідження) розрахунок підприємства собівартості товарів (робіт, послуг) з усіма наявними первинними документами, документами бухгалтерського й аналітичного обліку підприємства, а також нормативно-розпорядчі документи, що прямо або опосередковано впливають на формування собівартості в наданому розрахунку.

Оскільки собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), реалізованої протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат і наднормативних виробничих витрат, а перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) визначає підприємство, наявність розрахунку собівартості підприємства (із додаванням відповідних документів) під час проведення економічного до-

слідження, гарантує врахування специфіки діяльності конкретного підприємства та аналізу складових його витрат.

Важливим етапом під час проведення економічних експертиз є попереднє вивчення матеріалів, на якому експерт з'ясовує експертне завдання і аналізує достатність наданих об'єктів дослідження та визначає їх повноту для підтвердження розрахунку витрат.

Методом документальної перевірки документи перевіряють щодо: правильності заповнення реквізитів відповідно до вимог нормативних документів (за формою), правильності арифметичних підрахунків, виведених підсумків і таксування (арифметична перевірка), відповідності досліджуваних операцій чинним нормативним актам (нормативна перевірка); методом зіставлення розрахунків (калькуляцій) із первинними документами та документами зведеного бухгалтерського й аналітичного обліку підприємства проводять зустрічну перевірку документів, взаємний контроль, відновлення кількісно-сумового обліку, контрольне звірення.

Під час проведення дослідження собівартості експерт керується, передусім, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», яким передбачено правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, і Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», яким визначено формування в бухгалтерському обліку ін-

формації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності [2, 3]. Особливу увагу також необхідно приділяти спеціальним нормативним актам у сфері здійснення оборонних закупівель, у сфері окремих галузей послуг, щодо яких формують тарифи й калькуляції.

Підбиваючи підсумки наведеного вище, зауважимо: у сучасних умо-

вах посилюється актуальність і необхідність проведення досліджень, пов'язаних із документальним підтвердженням витрат, що формують собівартість товарів (робіт, послуг). Для забезпечення проведення експертиз на належному професійному рівні необхідно неухильно дотримувати відповідних методик та алгоритмів їх проведення.

Перелік джерел посилання

1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98?find=1&text=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81#w1_1 (дата звернення: 10.04.2025).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 10.04.2025).
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : наказ Міністерства України від 31.12.1999 р. № 318 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 10.04.2025).